

การจัดการเรียนการสอนสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: ตัวอย่างจากรายวิชาคหกรรมศาสตร์

Integration of Sufficiency Economy Philosophy in Teaching and Learning: Example from Home Economics Course

เชาวน์ สุวรรณชล และ ชีพสมุน รังสยาธร

Chao Suwanchol and Shiepsumon Rungsayatorn

ABSTRACT

This study was aimed to develop flower arrangement course integrated with Sufficiency Economy Philosophy for Kasetsart University students. The developed course was approved by experts prior to implement to the flower arrangement class for one semester. The research tools consisted of 15 lesson plans on flower arrangement, a Sufficiency Economy Philosophy test, journal, attitude and skill evaluation forms. Data were collected from 29 students who attended the flower arrangement class. Descriptive statistics, t-test and content analysis were employed for data analysis. The results revealed that the posttest scores on Sufficiency Economy Philosophy of the students were significantly higher than those of the pre-test scores at the .001 level. The development of the students on Sufficiency Economy Philosophy and flower arrangement were found to cover the three domains: cognitive, affective and psychomotor. In addition, students had positive attitude toward the developed course and improved themselves on thinking process, resource management, and environmental and global warming awareness. Moreover, the students suggested that the integrative implications of Sufficiency Economy Philosophy on other home economics courses should be considered.

Keywords: flower arrangement, Sufficiency Economy Philosophy

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อพัฒนารายวิชาการจัดดอกไม้สอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รายวิชาที่พัฒนาขึ้นได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนนำไปสอนกับนิสิตในวิชา

การจัดดอกไม้สอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนการสอนวิชาการจัดดอกไม้สอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 15 แผน แบบทดสอบวัดความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อนุทิน แบบประเมินทัศนคติต่อรายวิชา และแบบประเมินทักษะการจัดดอกไม้ โดยเก็บรวบรวมข้อมูล

จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตระดับปริญญาตรี จำนวน 29 คน ที่ลงเรียนวิชาการจัดดอกไม้สดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา t-test และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดดอกไม้สดครอบคลุม 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านทัศนคติ และด้านทักษะ นอกจากนี้ ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อรายวิชาการจัดดอกไม้สดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพัฒนาตนเองด้านกระบวนการคิด การจัดการทรัพยากร และตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมและภาวะโลกร้อน ทั้งนี้ผู้เรียนเสนอแนะว่าควรนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับรายวิชาสหกรรมศาสตร์อื่น

คำสำคัญ: การจัดดอกไม้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

บทนำ

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทำให้สภาพการณ์ปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ ก่อให้เกิดเป็นปัญหาซ้อนทับยากที่จะแก้ไข ด้วยพระปรีชาญาณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยให้ปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤต และให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2548)

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ

ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยมีองค์ประกอบ คือ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น บริโกลในระดับที่พอประมาณ ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งสามองค์ประกอบนี้มีได้แยกออกจากกันแต่ขึ้นอยู่กับซึ่งกันและกัน (interdependence) ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต้องผ่านเงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรมก่อน ความรู้ หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ รอบรอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน และระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ และ คุณธรรม หมายถึง มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต หัวใจสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่การกระทำทุกชนิดต้องมีคุณธรรมเป็นเครื่องกำกับการกระทำเหล่านั้น และผู้ที่ปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมตลอดไปต้องเป็นผู้ที่มีปัญญาที่ถูกควบคุมด้วยสติตลอดเวลา ผลผลิตของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากร และสภาพแวดล้อมที่สมดุล มั่นคง และยั่งยืน (อภิชัย, 2551)

แนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาคือ การน้อมรับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิต ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งมุมมอง หลักการ วิธีการ วิถีคิดและหลักปฏิบัติ ซึ่งทำให้ผู้นำไปปฏิบัติมีความพอดี พอเพียง มีคุณธรรม ทำให้บุคคลนั้นและสังคมรอบข้างมีความสุข ปัจจุบันปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้แผ่ขยายไปสู่ชนทุกหมู่เหล่า หนึ่งในนั้นคือนิสิตนักศึกษาในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา

อย่างไรก็ดี ภาพลักษณ์ของนิสิตนักศึกษายังคงสวนทางกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น การที่จะให้นิสิตนักศึกษาเหล่านั้นเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปปรับใช้ได้อย่างแท้จริงเป็นสิ่งจำเป็นเนื่องจากสามารถนำมาปรับใช้จนเป็นนิสัยติดตัวเมื่อจบการศึกษา ดังที่ กุมาริ (2550) เสนอแนะว่า แนวทางการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษาควรเน้นการประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคม

การจัดให้นิสิตนักศึกษาเหล่านั้นเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งที่หลายฝ่ายได้ดำเนินการไปแล้ว ทั้งการเปิดเป็นวิชาเฉพาะ จัดกิจกรรมรวมถึงการสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาต่าง ๆ ดังงานวิจัยของชีพสุนและคณะ (2553) เรื่อง แนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่พบว่าอาจารย์ผู้สอนคาดหวังให้นิสิตเข้าใจหลักการและแนวคิด ตระหนักถึงความสำคัญ และประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันได้ ส่วนการวางแผนการสอนขึ้นอยู่กับลักษณะของศาสตร์ธรรมชาติของวิชา หรือแนวคิดของอาจารย์ การสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีทั้งที่ปรากฏในประมวลการสอนและไม่ปรากฏในประมวลการสอน ในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน อาจารย์ใช้วิธีการสอน สื่อการสอน และการประเมินผลที่เหมาะสมและหลากหลาย นอกจากนี้ อาจารย์ผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นอาจารย์ทั้งสายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสายสังคมศาสตร์ มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ควรให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเผยแพร่และสนับสนุนเชิงนโยบายอย่างชัดเจนไปสู่บุคลากรและหน่วยงานทุกระดับ สนับสนุนการวิจัยและเน้นให้มีการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง และด้านการจัดการเรียนการสอนควรกระตุ้นให้มีการสอดแทรกในทุกรายวิชา หรือปรับเนื้อหาของรายวิชาให้มุ่งสู่แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดย

ไม่จำเป็นต้องสร้างรายวิชาใหม่ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามบริบทของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในการผลิตบัณฑิตที่มีจิตสำนึกเพื่อชุมชนและสังคม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาเนื้อหาวิชาในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการครอบครัวและบุคคลพบว่า คหกรรมศาสตร์ซึ่งเป็นศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อแก้ปัญหาในครอบครัวและชุมชน พัฒนาค่านิยมและทัศนคติของผู้เรียน (สุภาพ, 2548) การจัดดอกไม้เป็นศาสตร์หนึ่งของคหกรรมศาสตร์ที่บุคคลทั่วไปให้ความสนใจ เพราะมีโอกาสได้เพลิดเพลินในการจัด และได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ นอกจากนี้ ผลงานที่ได้ยังแสดงถึงผลสำเร็จของความพยายาม ความตั้งใจเมื่อเรียนแล้วผู้เรียนจึงเกิดความสุขและมีทัศนคติที่ดี (Webb, 1982)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมุ่งให้ผู้เรียนได้ซึมซับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีทัศนคติและค่านิยมที่ดี มีทักษะการดำเนินชีวิตและทักษะการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้การจัดดอกไม้เป็นสื่อกลาง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างผ่อนคลาย มีความสนใจที่จะเรียนรู้ โดยการสื่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าใจง่ายผ่านการจัดการเรียนการสอนการจัดดอกไม้ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับเนื้อหาวิชาการจัดดอกไม้และเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ผู้วิจัยจึงตั้งคำถามวิจัยว่าการจัดการเรียนการสอนการจัดดอกไม้สอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีผลต่อนิสิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างหรือไม่อย่างไร ซึ่งผลการวิจัยนี้อาจใช้เป็นแนวทางให้สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในการพัฒนาการเรียนการสอนที่สอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ประชาชนในระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์โดยสอด

แทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเนื้อหาวิชาคหกรรมศาสตร์ โดยดำเนินการวิจัยดังนี้ ผู้เรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ที่ลงเรียนวิชาเฉพาะทางคหกรรมศาสตรศึกษา: การจัดดอกไม้สอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รหัสวิชา 01180496 ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2552 จำนวน 29 คน เป็นนิสิตชาย 10 คน นิสิตหญิง 19 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ แผนการสอนการจัดดอกไม้สอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 15 แผน และแบบประเมินการเรียนรู้ เรื่องการจัดดอกไม้และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ แบบทดสอบวัดความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ นำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้ KR-20 ของ Kuder - Richardson ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.90 อนุทินเพื่อให้ผู้เรียนสรุปสิ่งที่เรียนรู้และแสดงความรู้สึก/ความคิดเห็นต่อผู้สอนและกิจกรรมการเรียนการสอน 15 ชุด แบบประเมินทักษะการจัดดอกไม้ เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมแบบบัตรคะแนน (scorecard) 12 ชุด และแบบประเมินทัศนคติต่อรายวิชาการจัดดอกไม้สอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (rating scale)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนและดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (pretest) เพื่อวัดความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้นดำเนินการ

สอนโดยสอนสัปดาห์ละ 5 ครั้ง ครั้งละ 3 ชั่วโมง เป็นเวลา 3 สัปดาห์ ขณะดำเนินการสอนผู้วิจัยสังเกตและประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน โดยใช้แบบประเมินทักษะการจัดดอกไม้ เมื่อสอนเสร็จมอบหมายให้ผู้เรียนเขียนอนุทิน

เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอนทั้งหมด ดำเนินการทดสอบหลังเรียน (posttest) และให้ผู้เรียนทำแบบประเมินทัศนคติต่อรายวิชาการจัดดอกไม้ สอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของนิสิต ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทัศนคติและพฤติกรรมการจัดดอกไม้สอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้การพรรณนาประกอบตารางแสดงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

เปรียบเทียบความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก่อนการเรียนและหลังการเรียน โดยการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย ด้วยสถิติวิเคราะห์ t-test

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนและการเขียนอนุทิน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และนำเสนอด้วยการพรรณนาประกอบตารางสังเคราะห์

ผลและวิจารณ์

ผลของการศึกษาการจัดการเรียนการสอนการจัดดอกไม้สอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำเสนอเป็น 3 ตอน ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐาน

นิสิตประมาณสองในสามเป็นเพศหญิง(66.5%) มีอายุเฉลี่ย 21.17 ปี ประมาณหนึ่งในสาม (34.5%) ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นนิสิตสาขาคหกรรมศาสตรศึกษา (52.2%) เกรดเฉลี่ยสะสมเฉลี่ย 2.89 นิสิตประมาณหนึ่งในสามอาศัยอยู่บ้านของตนเอง

ซึ่งมีส่วนเท่ากับนิสิตที่อาศัยหอพักเอกชน (34.5%) รายได้ของนิสิตต่อเดือนเฉลี่ย 5,882.76 บาท และนิสิตส่วนใหญ่ (82.8%) ไม่เคยมีประสบการณ์ในการจัดดอกไม้

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนการจัดดอกไม้สดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แผนการสอนการจัดดอกไม้สดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยผ่านความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วยแผนการสอน 15 แผน ครั้งละ 3 ชั่วโมง โดยเนื้อหาด้านการจัดดอกไม้เน้นความเหมาะสมกับพื้นความรู้ ความสนใจของผู้เรียน และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สำหรับเนื้อหาด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการสอนแต่ละครั้งไม่ได้แยกแต่ละองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงออกจากกัน คือ สอนครบ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ทุกครั้ง ในแต่ละครั้งเน้นองค์ประกอบและความรู้ความเข้าใจในมุมมองต่างๆ กันและการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในมุมมองต่างๆ ผ่าน 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดย*สัปดาห์ที่ 1* เน้นที่มา ความสำคัญ ความรู้ความเข้าใจแต่ละองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง *สัปดาห์ที่ 2* เน้นการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตสิ่งแวดล้อม มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม มิติวัฒนธรรม และ*สัปดาห์ที่ 3* เน้นการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในกลุ่ม นิสิตนักศึกษา ภาคการเกษตร ภาคธุรกิจเอกชน รวมทั้งการนำเสนอผลงานที่สื่อถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางของนิสิตในวันสุดท้าย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย เช่น การสาธิตและปฏิบัติการ การบรรยาย การระดมปัญญา การถาม-ตอบ การอภิปราย เกม ประสิทธิภาพจำลอง ทักษะศึกษา สอดคล้องกับ สุภาพ (2548) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนให้มีหลายฯ วิธีประสมประสานกัน จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสนำตนเองทั้งในด้านสติปัญญาและการทำงานร่วมกัน แผนการสอนดังกล่าวได้นำไปสอนนิสิต 1 ภาคการศึกษาและมีการปรับให้

สอดคล้องตามสถานการณ์จริง (ตารางที่ 1)

ผลการจัดการเรียนการสอนการจัดดอกไม้สดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อดำเนินการสอนการจัดดอกไม้สดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเสร็จสิ้น พบว่า ผู้เรียนมีความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูงกว่าก่อนเรียน และผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดดอกไม้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านทัศนคติ และด้านทักษะ นอกจากนี้ ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อรายวิชาและผู้สอน และพัฒนาตนเองด้านกระบวนการคิด การจัดการทรัพยากร และตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และภาวะโลกร้อน ดังรายละเอียด

การวัดความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอน เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน เรื่อง ที่มา ความสำคัญ แนวคิดหลัก และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอน พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการจัดการเรียนการสอนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 24.17$ และ 16.52 ตามลำดับ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่า การสอนการจัดดอกไม้สดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 2)

จากการสังเกตพฤติกรรมและการวิเคราะห์อนุทินของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

แนวคิดแผนภาพ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ผู้เรียนระบุความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี เงื่อนไขความรู้และคุณธรรมในอนุทิน *พอประมาณ* ผู้เรียนใช้ดอกไม้ในท้องถิ่น เก็บดอกไม้/ใบไม้มาพอดิ และใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด *มีเหตุผล* ผู้เรียนใช้เหตุผลในการเลือกดอกไม้ ปรึกษางานและเสนอ

ตารางที่ 1 แผนการสอนการจัดดอกไม้สดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ครั้งที่	เรื่อง	รูปแบบการจัดดอกไม้ที่ใช้	เศรษฐกิจพอเพียงที่สอดแทรก
1	- มงกุฎดอกไม้กับ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข	- มงกุฎดอกไม้	- การรู้จัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เบื้องต้น
2	- ความรู้ / คุณธรรม สิ่งที่ต้องคู่กัน	- การจัดดอกไม้แบบ Parallel และ Grouping	- เน้นเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม
3	- ความพอประมาณกับการ จัดดอกไม้ทรงเครื่องวงกลม	- การจัดดอกไม้ทรงเครื่อง วงกลม	- เน้นความพอประมาณ
4	- ความมีเหตุผลกับการจัด Flower ball	- การจัด Flower ball	- เน้นความมีเหตุผลที่ใช้ตัดสินระดับ ความพอประมาณ
5	- พี่สาวขอความช่วยเหลือ	- การจัดช่อดอกไม้ทรงกลม	- เน้นการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี
6	- อีเคบานะกับสิ่งแวดล้อม รอบตัว	- การจัดดอกไม้แบบ อีเคบานะ	- เน้นการนำไปปรับใช้ในมิติ สิ่งแวดล้อม
7	- จัดให้เหมาะกับเศรษฐกิจ	- การจัดดอกไม้ประดับโต๊ะ	- เน้นการนำไปปรับใช้ในมิติเศรษฐกิจ
8	- Dream team ต้นไม้ ของขวัญ	- การจัดดอกไม้ประดับ ต้นไม้	- เน้นการนำไปปรับใช้ในมิติสังคม
9	- งานดอกไม้ในวัฒนธรรม ไทย	- การประดิษฐ์มาลัยข้าวสวย	- เน้นการนำไปปรับใช้ในมิติวัฒนธรรม
10	- ทักษะศึกษาตลาดนัดจตุจักร	-	- เน้นการนำไปปรับใช้ในภาพรวม
11	- Walk rally “ช่อดอกไม้ แบบยาวกับ Miss Universe”	- การจัดช่อดอกไม้แบบยาว	- เน้นการนำไปปรับใช้ในภาพรวม (ทบทวน)
12	- เมื่อฉันเป็นเกษตรกร	- การจัดดอกไม้แบบ Jewel	- เน้นการนำไปปรับใช้ในการเกษตร
13	- ธุรกิจของฉัน	- การนำดอกไม้ไปใช้ในการ ตกแต่งงานประดิษฐ์	- เน้นการนำไปปรับใช้ในธุรกิจเอกชน
14	- ทักษะศึกษาปากคลองตลาด	-	- เน้นการนำไปปรับใช้ในภาพรวม
15	- นำเสนอผลงานหน้าชั้น	- ไม่กำหนดรูปแบบการจัด	- เน้นการนำไปปรับใช้ตามแนวทางของ นิสิตแต่ละคน

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลคะแนนของแบบทดสอบการจัดการเรียนการสอนวิชาการจัดดอกไม้สดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอน

(n = 29)					
คะแนน	n	$\bar{X}$	SD	t	p
ก่อนการสอน	29	16.52	3.007	14.892	.000
หลังการสอน	29	24.17	2.508		

ความคิดเห็นด้วยเหตุผล **มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว** ผู้เรียนตัดดอกไม้ได้น้ำเพื่อไม่ให้ดอกไม้เหี่ยว ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบนี้อยู่บนพื้นฐานความรู้และคุณธรรม **ความรู้** ผู้เรียนมีความรอบรู้โดยตั้งใจฟังผู้สอน รู้คุณสมบัติของดอกไม้/ใบไม้ **คุณธรรม** ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์ ไม่ลอกผลงานและความคิดของผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550) ที่กล่าวถึงการพัฒนากระบวนการศึกษาให้มีพื้นฐานบนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้คนมีคุณลักษณะที่ดีและเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า เป็นผู้รู้จักความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว มีความรอบรู้ และมีคุณธรรม

การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดดอกไม้ตามวัตถุประสงค์

จากการศึกษา พบว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการจัดดอกไม้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านทัศนคติ และด้านทักษะ ตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับ สุภาพ (2548) ที่กล่าวว่า วิชาต่างๆ ทางเกษตรศาสตร์ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านมากน้อยต่างกัน แม้ว่าแต่ละวิชาจะเน้นวัตถุประสงค์ด้านใดด้านหนึ่งมากกว่าด้านอื่นๆ ก็ตาม ผู้สอนควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ด้านพร้อมกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (ตารางที่ 3)

ทัศนคติของผู้เรียน

ผลการศึกษาทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อวิชาเฉพาะทางเกษตรศาสตร์ศึกษา: การจัดดอกไม้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวม พบว่าผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาฯ โดยผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีอย่างยิ่งในประเด็น วิชานี้เป็นวิชาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.76$) น่าสนใจ มีกิจกรรมหลากหลาย ($\bar{X} = 4.62$) และจุดประกายความคิดที่จะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ ($\bar{X} = 4.55$) และผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อวิชานี้ในประเด็น วิชานี้ทำให้นิสิตตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

($\bar{X} = 4.48$) (ตารางที่ 4)

การที่ผู้เรียนมีความเห็นว่าวิชานี้เป็นวิชาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ อาจเนื่องมาจากวิชานี้ มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมระดมปัญญา (Brainstroming) ซึ่งช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สอดคล้องกับบุญชม (2538) ที่กล่าวว่า การระดมปัญญาเป็นวิธีที่ได้ดีเมื่อผู้สอนต้องการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้กิจกรรมที่ผู้สอนสาธิตการจัดดอกไม้และให้ผู้เรียนปฏิบัติตามเฉพาะหลักพื้นฐาน แล้วให้ผู้เรียนออกแบบตกแต่งเพิ่มเติมให้เสร็จด้วยตนเอง สอดคล้องกับวิธีการพัฒนาจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน โดยเล่าเรื่องที่ค้างไว้ และให้ผู้เรียนแต่งต่อให้จบ (อาภรณ์, 2550)

จากการวิเคราะห์เนื้อหา ผู้เรียนระบุว่าผู้สอนเป็นแบบอย่างที่ดีในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่แปลกใหม่และหลากหลาย ให้อิสระกับผู้เรียนในการจัดดอกไม้และตกแต่งชิ้นงาน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดสร้างสรรค์อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับ ลัดดา (2549) ที่กล่าวว่า ผู้สอนจะเป็นผู้กระตุ้น และจุดประกายให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้การที่ผู้สอนเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับผู้เรียนในการนำความคิดสร้างสรรค์มาใช้ ย่อมส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้เช่นกัน

ส่วนประเด็นวิชานี้น่าสนใจ มีกิจกรรมที่หลากหลาย อาจเนื่องจากผู้สอนได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายให้กับผู้เรียน ทำให้การจัดการเรียนการสอนมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น และส่งผลให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อผู้สอน สอดคล้องกับ ดารกา (2549) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย เหมาะสมกับสถานการณ์ ทำให้ผู้เรียนเกิดการกระตือรือร้นในการเรียนและเกิดการเรียนรู้ได้ดี นอกจากนี้สอดคล้องกับผู้เรียนที่ระบุในอนทนินว่า “แต่ละครั้งมีอะไรแปลกๆ ใหม่ มาสอนตลอดเวลาทั้ง

ตารางที่ 3 ตัวอย่างผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ด้าน

ครั้งที่	ผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์					
	การจัดดอกไม้			ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		
	Cognitive domain	Affective domain	Psychomotor domain	Cognitive domain	Affective domain	Psychomotor domain
1	ผู้เรียน - บอกขั้นตอน การทำมงกุฏ ดอกไม้ได้	ผู้เรียน - รู้สึกสนุกและ เพลิดเพลินใน การจัดมงกุฏ ดอกไม้	ผู้เรียน - จัดมงกุฏดอกไม้ ได้อย่างประหยัด คนละ 1 ชิ้น	ผู้เรียน - ระบุแนวคิด 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ในอนุทินได้ อย่างถูกต้อง	ผู้เรียน - รู้สีกว่าการจัด วันนี้สื่อถึง ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง เป็น อย่างมาก	ผู้เรียน - นำความ พอประมาณไป ใช้ในการจัด มงกุฏดอกไม้
5	- นำความรู้ไปใช้ ในการประดิษฐ์ Flower Holder	- ระบุว่า “รู้สึก กระตือรือร้นและ อยากจะจัดช่อ ดอกไม้เร็ว...”	- ประดิษฐ์ Flower holder และช่อดอกไม้ ทรงกลมได้อย่าง ประหยัด	- ระบุในอนุทิน ได้ว่าจะต้องทำ อย่างไรจึงจะเกิด ภูมิคุ้มกันในตัว ที่ดี	- ระบุว่า “ควร เก็บเงินไว้ส่วน หนึ่งเพื่อเวลาที่ จำเป็น จะได้ไม่ ลำบาก”	- ช่วยกันวางแผนการจัดโดย คำนึงถึง ผลกระทบที่จะ เกิดขึ้น
6	- ระบุความรู้ ต่างๆ ที่นำไปใช้ ในการจัดดอกไม้ ได้	- ระบุว่า “รู้สึก ว่าเป็นการจัดที่ ง่ายมาก และใช้ เวลาน้อยมาก”	- จัดดอกไม้ แบบโอเคบานะ อย่างง่ายได้คนละ 1 ชิ้น	- วางแผนการใช้ และเก็บดอกไม้ ใบไม้เพื่อจะได้มี ใช้ในวันต่อไป	- ระบุว่า “ภูมิใจ ที่ช่วยให้ สิ่งแวดล้อมดี ขึ้นมา”	- ใช้เศษวัสดุใน การประดิษฐ์ แจกันให้ลด ขยะ
7	- นำความรู้ในการ จัดดอกไม้ ประดับต้นไม้มา ใช้ได้อย่าง เหมาะสม	- ระบุว่า “รู้สึก ภาคภูมิใจใน ผลงานที่ได้ ร่วมกันทำ...”	- จัดดอกไม้ ประดับต้นไม้ได้ อย่างประหยัด	- ระบุว่า “ก่อนจะ ปักดอกไม้จะทำ ที่เก็บน้ำซึ่งช่วย ให้ดอกไม้เหี่ยว ช้า”	- ระบุตรงกันว่า ชอบการเรียนรู้ สอนเป็นกลุ่ม เพราะทุกคนได้ ช่วยเหลือกัน	- พูดยกกับเพื่อน ด้วยเหตุผล - มีน้ำใจ ช่วยเหลือกัน
12	- ระบุว่า “การจัด ดอกไม้ประเภท นี้ เน้น การจัด ดอกไม้เรียงเป็น แถว หรือเรียง แบบเป็นวงกลม”	- ระบุว่า “ชอบ ที่สุดเลยละ เป็น การจัดที่สนุกมาก ที่สุด เป็นการใช้ จินตนาการโดย ไม่มีข้อจำกัด”	- จัดดอกไม้โดย ใช้เทคนิค Jewel ได้อย่างประหยัด และมีความคิด สร้างสรรค์	- นำเสนอผลงาน กลุ่มเพื่อสื่อถึง การนำปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในด้าน การเกษตรอย่าง สร้างสรรค์	- กระตือรือร้น ช่วยกันแสดง ความคิดอย่าง สร้างสรรค์ สร้างสรรค์	- จำลองการ บริหารที่ดินโดย แบ่งที่ดิน (oasis) เป็น 3 ส่วน ปลูก พืชผัก (ดอกไม้) แบบผสมผสาน
15	- นำความรู้ พื้นฐานมาใช้ในการ จัดดอกไม้ ตามแนวทางของ ตนได้	- มีความ กระตือรือร้น ตั้งใจในการจัด ดอกไม้เพื่อ นำเสนอ	- ออกแบบการ จัดดอกไม้ตาม แนวทางของตน ได้คนละ 1 ชิ้น	- อธิบายการนำ ปรัชญาฯ ไปปรับ ใช้ในการจัดดอกไม้ ของตนได้อย่าง เหมาะสม	- พยายามนำ ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงไป สอดแทรกใน ชิ้นงานของตน	- นำปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ไปปรับใช้ในการ จัดดอกไม้ได้ตาม แนวทางของตน

ตารางที่ 4 ทักษะของผู้เรียนที่มีต่อวิชาเฉพาะทางเกษตรศาสตร์ศึกษา: การจัดดอกไม้สดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ลำดับที่	ทัศนคติต่อวิชา	$\bar{X}$	SD
	วิชานี้เป็นวิชาที่...		
1	ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์	4.76	0.58
2	น่าสนใจ มีกิจกรรมหลากหลาย	4.62	0.49
3	จุดประกายความคิดที่จะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้	4.55	0.51
4	ทำให้ตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.48	0.57
5	ทันสมัย นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.41	0.63
6	มีกฎเกณฑ์หรือข้อกำหนดมากเกินไป ปิดกั้นความคิดของผู้เรียน*	4.34	0.77
7	น่าเบื่อ มีแต่กิจกรรมที่ซ้ำๆ*	4.28	0.59
8	ไม่จำเป็นต้องเรียน ใครๆ ก็สามารถจัดดอกไม้ได้*	4.17	0.66
9	ผ่อนคลาย เรียนแล้วสนุก	4.14	0.64
9	ช่วยให้ผู้เรียนมีจิตใจอ่อนโยน รักธรรมชาติ	4.14	0.69
11	รู้สึกเสียสละแทนเพื่อนที่ไม่ได้เรียนวิชานี้	4.03	0.82
12	มีส่วนทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*	3.48	0.83
รวม		4.28	0.27

หมายเหตุ: * ข้อคำถามเชิงลบ

เกม กิจกรรมการแสดงความคิดแบบต่างๆ Power point แบบสร้างสรรค์ คลิปวิดีโอ การ์ตูน โฆษณา และการให้จัดดอกไม้แบบต่างๆโดยนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่างๆ ไปปรับใช้ ส่งผลให้การเรียนรู้ในแต่ละครั้งสนุกสนาน น่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ และแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของผู้สอน”

สำหรับประเด็นวิชาที่จุดประกายความคิดที่จะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้และทำให้นิสิตตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาจเนื่องมาจากผู้สอนพยายามจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 ด้านทุกครั้ง โดยส่วนใหญ่เริ่มจากการเรียนรู้ทางด้านสติปัญญาหรือด้านทักษะซึ่งท้ายที่สุดแล้วจึงส่งผลต่อทัศนคติของผู้เรียน สอดคล้องกับ ชีพสุมน (2551) ที่กล่าวว่า ผู้เรียนอาจพัฒนาทักษะ และในขณะเดียวกันก็อาจเกิดทัศนคติหรือค่านิยม และเกิดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทักษะนั้นด้วย บ่อยครั้งที่ผู้เรียนได้รับความรู้จากการ

แสดงทักษะหรือปฏิบัติงาน และความสำนึกในงานนั้นจะส่งผลต่อทัศนคติหรือค่านิยม นอกจากนี้ สอดคล้องกับผู้เรียนที่ระบุในอนุทิน ว่า

“รู้สึกได้เลยว่า การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้นั้นไม่ได้ยากอย่างที่คิด และสามารถนำไปใช้ได้กับทุกๆ เรื่องในชีวิต”

“...สิ่งที่มีประโยชน์อีกสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากเรียนวิชานี้ คือ ตระหนักและเห็นคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อการนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมาก ทั้งการเรียน การทำงาน ตลอดจนการใช้ชีวิตประจำวัน...ซึ่งนอกจากจะทำให้ประโยชน์ต่อชีวิตแล้วยังส่งผลดีกับจิตใจของผู้ปฏิบัติทำให้เกิดความสงบสุข มั่นคงต่อไป”

บทสะท้อนต่างมุมมอง

จากบันทึกหลังการสอน การสังเกตพฤติกรรม

ผู้เรียน และการวิเคราะห์ข้อบกพร่อง ผู้สอนและผู้เรียน สะท้อนมุมมองต่อการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

ผู้สอน นอกจากการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดดอกไม้ โดยผู้เรียนแสดงออกให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจ เห็นความสำคัญและประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดดอกไม้ได้อย่างเหมาะสม ผู้สอนได้มีโอกาสดูแลตรวจความรู้ใน การจัดการทรัพยากร การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

มุมมองของผู้เรียนเป็นส่วนสำคัญที่สะท้อนสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนที่ผู้สอนไม่สามารถสังเกตหรือรับรู้ได้ โดยผู้เรียนสะท้อนว่า ได้พัฒนาตนเองในด้านกระบวนการคิด กล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ คิดอย่างเป็นกระบวนการ รู้จักวางแผนการทำงาน ทำงานอย่างมีขั้นตอน ทำงานร่วมกับกลุ่ม และตระหนักถึงภาวะโลกร้อน นอกจากนี้ผู้เรียนแสดงให้เห็นถึงความชอบ ความประทับใจที่เรียนวิชานี้ และอยากให้เปิดวิชานี้ต่อไป รวมทั้งเสนอให้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับรายวิชาสหกรรมศาสตร์อื่นๆ

ข้อเสนอแนะ

สำหรับสถาบันการศึกษาระดับปริญญาตรีที่มุ่งจะสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนในวิชาทำนองเดียวกัน มีประเด็นที่ควรพิจารณาดังนี้

1. การพัฒนารายวิชา สำหรับผู้สอนที่ต้องการนำการจัดการเรียนการสอนวิชาการจัดดอกไม้สอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ควรมีความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดดอกไม้ และการจัดการเรียนการสอน รวมถึงต้องทำความเข้าใจอย่างละเอียดในบริบทต่างๆ มีความยืดหยุ่น อาจมีการปรับให้สอดคล้องกับผู้สอน ผู้เรียน บริบทของสถาบันการศึกษาและบริบทของสังคม เพราะสิ่งเหล่านี้

เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ความพอประมาณของแต่ละคนแตกต่างกันและผู้สอนควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน (role model)

2. การเตรียมตัวและความพร้อมของผู้สอน
รูปแบบการจัดดอกไม้มีหลากหลายรูปแบบอย่างไรก็ดี การที่ผู้สอนสามารถคิดรูปแบบที่ง่ายและสามารถนำไปใช้ได้จริง จะเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือและเชื่อมั่นให้กับผู้เรียน แต่จะดีที่สุดเมื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบรูปแบบนั้นๆ ผู้เรียนจะภาคภูมิใจในผลงานที่เกิดจากการมีส่วนร่วมทำและรับผิดชอบ สร้างสรรค์ผลงานพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้น

3. บริบทของสถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษาที่ต้องการนำวิชาการจัดดอกไม้สอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ไปใช้ ต้องพิจารณาถึงบริบททั่วไปของสถาบันการศึกษานั้น คือ ควรเป็นสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนระดับปริญญาตรี และสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีทรัพยากรธรรมชาติ ดินไม้ ดอกไม้ ที่อุดมสมบูรณ์ มีเศษวัสดุเหลือใช้จำนวนมาก

การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพื่อให้ได้ผลที่สอดคล้องกับงานวิจัย ควรมีผู้สอน 1 คน และผู้ช่วยสอน 1-2 คน ต่อผู้เรียน (ไม่จำกัดสาขา) 20 - 30 คน

4. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า ผู้สอนควรคำนึงถึงความรู้ ความสนใจ และพฤติกรรมของผู้เรียน และจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลาย สนองความสนใจของผู้เรียน และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม

4.1 ความรู้ ความสนใจ และพฤติกรรมของผู้เรียน แต่ละคนมีความแตกต่างกัน เพราะมาจากต่างสาขาดังนั้นผู้สอนควรมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ต้องแก้ไขปัญหเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด ต้องมีการเตรียมเนื้อหา สื่อการสอน วิธีการประเมินผล รวมทั้งคิดวิธีการจูงใจให้ผู้เรียนสนใจ รู้สึกสนุกสนาน

และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์คอยดูแลและให้กำลังใจ พยายามแก้ไขข้อบกพร่อง ปรับเปลี่ยนทัศนคติ และชมเชยเมื่อผู้เรียนทำได้

4.2 กิจกรรมที่ผู้เรียนชอบและสนใจ ได้แก่ เกม 3 ห่วง 2 เงื่อนไข กิจกรรมช่วยพี่สาวจัดช่อดอกไม้ กิจกรรม walk rally จัดดอกไม้ กิจกรรมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการเกษตร ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกเศรษฐกิจพอเพียงควรมีความหลากหลาย และพิจารณากิจกรรมที่มีลักษณะสนองความสนใจของผู้เรียน และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด เพื่อพัฒนาการในด้านต่างๆ ของผู้เรียน

5. การประเมินผลการเรียนรู้ การประเมินผล การเรียนรู้ควรมีความหลากหลายครอบคลุมการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบทดสอบความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประเมินผลด้านสติปัญญา แบบประเมินทักษะและจากการพิจารณาจากผลงานเพื่อประเมินผลด้าน ทักษะ แบบประเมินทัศนคติและอนุทินเพื่อประเมินผลด้านทัศนคติ โดยเฉพาะการใช้อนุทิน ซึ่งพบว่ามีส่วนสำคัญยิ่งที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เพราะการพูดคุยกับผู้เรียนทุกคนในชั้นเรียนอาจไม่ทั่วถึง ผู้สอนควรเขียนได้ตอบอนุทินทุกครั้งเนื่องจากการสื่อสารสองทางระหว่างผู้สอนและผู้เรียนจะทำให้เกิดความเข้าใจตรงกัน และเข้าใจถึงพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งกันและกัน ผู้สอนสามารถให้กำลังใจและได้ตอบเชิงบวก พร้อมทั้งเสนอแนะข้อคิดเห็นต่างๆ อันเป็นประโยชน์ให้กับผู้เรียน รวมถึงปรับความเข้าใจในกรณีที่ผู้เรียนเข้าใจคลาดเคลื่อนให้ถูกต้องเหมาะสม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกเศรษฐกิจพอเพียงกับกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ เช่น นักเรียนผู้ใหญ่และอาจจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ ทั้งรายวิชาในการเรียนการสอนตามปกติ โครงการ

อบรมระยะสั้น หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ และผลในการจัดการเรียนการสอน

2. ควรมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับรายวิชาอื่นๆ ทางคหกรรมศาสตร์ เช่น การจัดการบ้านเรือน การจัดการทรัพยากรครอบครัว การพัฒนาการครอบครัวและเด็ก

3. ควรมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับรายวิชาอื่นๆ เช่น วิชาทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ประมง วิศวกรรมศาสตร์ โดยสอดแทรกในสถานการณ์ที่เป็นจริง

เอกสารอ้างอิง

- กุมาริ วัชรวงษ์. 2550. “การศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสมัยราชเทิดพระเกียรติครูของแผ่นดิน.” *ข่าวสด*, (ม.ป.ป.): 24.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2548. *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ม.ป.ท.
- ชีพสุนัน รังสยาธร. 2551. *เอกสารประกอบการสอน วิชาการประเมินผลทางคหกรรมศาสตร์*. ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร. (อัครสำเน).
- ชีพสุนัน รังสยาธร, สุภาพ ฉัตรภรณ์, วรณดา สุจริต และปาลิตา สุโกมล. 2553. “แนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.” *วิทยาสารเกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์*, 31(2): 142-152
- ดาร์กา วรรณวนิช. 2549. *เอกสารประกอบการสอน วิชา ศษ 361 ยุทธศาสตร์การสอน (Teaching Strategies)*. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร. (อัครสำเน).
- บุญชม ศรีสะอาด. 2538. *การพัฒนาการสอน*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

- ลัดดา ภูเกียรติ. 2549. *กลยุทธ์การสอน ของครูมืออาชีพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพ ฉัตรภรณ์. 2548. *การสอนคหกรรมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ. 2550-2554*. กรุงเทพมหานคร: วิ.เจ.พรินติ้ง.
- อภิชัย พันธเสน. 2551. “ภารกิจโครงการและประสานงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2551.” *การสัมมนาเรื่อง วช. กับการวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดทางจิตแบบพหุมิติและพหุระดับในบริบทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. 2550. *หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง)*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้งเฮ้าส์.
- Webb, I. 1982. *The Complete Guide to Flower & Foliage Arrangement*. Exeter: Ebury Press.